

МЕЖДУНАРОДНА ПОЛИТИКА

Год. XVI

Брой 1

Издание на Югозападния университет „Неофит Рилски“

Правно-исторически факултет

Благоевград, 2020

МЕЖДУНАРОДНА ПОЛИТИКА

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Проф. д-р Габриела Белова – Главен редактор
Проф. д.ю.н. Борис Велчев
Проф. д-р Евгени Танчев
Проф. д-р Владислав Чаплински
Проф. д-р Веселин Вучков
Доц. д-р Николай Марин – Декан на Правно-историческия факултет
Доц. д-р Диана Ковачева
Доц. д-р Николай Попов
Гл. ас. д-р Владислав Кръстев
Проф. д-р Рахат Ибраимов
Доц. д-р Тран Ван Хоа
Доц. д-р Ана Джумалиева

Консултанти

Чл.-кор. проф. д-р Александър Янков	Проф. д-р Еньо Савов
Проф. д-р Ирена Илиева	Проф. д.ю.н. Надя Бояджиева
Проф. д-р Любомир Тимчев	Доц. д-р Симо Михов
Доц. д-р Иван Цветанов	Доц. д-р Тодор Кобуров

Чуждестранни консултанти

Проф. д.ю.н. Камилъ Абдулович Бекашев, ръководител катедра „Международно право“, Московски държавен юридически университет „О. Е. Кутафин“
Проф. д.ю.н. Сергей Юрьевич Кашкин, ръководител катедра „Право на Европейския съюз“, Московски държавен юридически университет „О. Е. Кутафин“
Проф. д.ю.н., д.и.н. Алексей Соломатин, ръководител катедра „Теория на държавата и правото“, Пензенски държавен университет
Проф. д-р Константинос Антонополос, Тракийски университет „Демокрит“, Комотини
Проф. д-р Михалис Хрисомалис, Тракийски университет „Демокрит“, Комотини
Проф. д-р Йован Ананиев, Университет „Гоце Делчев“, Щип
Проф. д-р Серж Сюр, Университет Сорбона-Асас, Париж 2
Проф. д-р В. С. Иваненко, преподавател по Международно публично право, Санкт-Петербургски държавен университет
Проф. д-р Сергей Конопльов, Директор на Програма „Черноморска сигурност“ на Университет „Харвард“
Д-р Хуан Гилермо Естай Сепулведа, Университет „Лос Лагос“, Сантяго, Чили

Отговорни редактори и езиково-стилова редакция

Гл. ас. д-р Златка Гергинова
Гл. ас. д-р Анна Христова

Отговорни секретари

Гл. ас. д-р Диана Велева

Администратор на сайта

Инж. Бойко Христов

Редакционната колегия не носи отговорност за изразените мнения и позиции в публикуваните материали, които следва да отговарят на изискванията за академичен стандарт и професионална коректност.

© Всички оригинални материали са на Югозападния университет „Неофит Рилски“
ISSN 2367-5373

Редакция: 2700 Благоевград, пл. Георги Измирлиев – Македончето №1, тел.: 073/88 68 66, e-mail: international_politics@swu.bg

Издател: Университетско издателство „Неофит Рилски“, 2700 Благоевград, ул. Иван Михайлов № 66

INTERNATIONAL POLITICS

EDITORIAL BOARD

Prof. Gabriela Belova, PhD – Editor-in-Chief
Prof. Boris Velchev, Dr. Sc.
Prof. Evgeni Tanchev, PhD
Prof. Władysław Czapliński, PhD
Prof. Veselin Vuchkov, PhD
Assoc. Prof. Nikolay Marin, PhD – Dean of the Law and History Faculty
Assoc. Prof. Diana Kovacheva, PhD
Assoc. Prof. Nikolay Popov, PhD
Chief Assist. Vladislav Krastev, PhD
Prof. Rahat Ibraimov, PhD
Assoc. Prof. Tran Van Hoa, PhD
Assoc. Prof. Ana Dzhumalieva, PhD

Consultants

Prof. Aleksandar Yankov, PhD	Prof. Enyo Savov, PhD
Prof. Irena Ilieva, PhD	Prof. Nadya Boyadzhieva, Dr. Sc.
Prof. Lyubomir Timchev, PhD	Assoc. Prof. Simo Mihov, PhD
Assoc. Prof. Ivan Tsvetanov, PhD	Assoc. Prof. Todor Koburov, PhD

Foreign Consultants

Prof. Kamil Abdulovich Bekyashev, PhD in Law, Head of the Department of “International Law”, “O. E. Kutafin” Moscow State University
Prof. Sergei Yurevich Kashkin, PhD in Law, Head of the Department of “Law of the European Union”, “O. E. Kutafin”, Moscow State University
Aleksey Solomatina, PhD in Law, Doctor of Historical Sciences, Head of the Department of “Theory of State and Law”, Penza State University
Prof. Konstantinos Antonopolos, PhD, Democritus University of Thrace, Komotini, Greece
Prof. Michalis Hrisomalis, PhD, Democritus University of Thrace, Komotini, Greece
Prof. Jovan Ananiev, PhD, University “Goce Delchev”, Stip
Prof. Serge Sur, PhD, Sorbonne-Assas University, Paris 2
Prof. V. S. Ivanenko, PhD, Professor of Public International Law, St. Petersburg State University
Prof. Sergei Konoplyov, PhD, Director of the Harvard Black Sea Security Program, Harvard University
Juan Guillermo Estay Sepulveda, PhD, University of Los Lagos, Santiago, Chile

Duty editors and linguistic and stylistic editing

Chief Assist. Zlatka Gerginova, PhD
Chief Assist. Anna Hristova, PhD

Secretaries on duty

Chief Assist. Diana Veleva, PhD

Website Administrator

Eng. Boyko Hristov

The editorial staff is not responsible for the views expressed as well as the positions in the published materials that are to meet the requirements for academic standard and professional propriety.

© All original materials belong to the South-West University “Neofit Rilski” ISSN 2367-5373

Editing House: 2700 Blagoevgrad, 1 “Georgi Izmirliiev – Makedoncheto” Sq.; Tel.: 073/88 68 66, E-mail: international_politics@swu.bg

Publisher: University Press “Neofit Rilski”, 2700 Blagoevgrad, 66 Ivan Mihaylov Str.

МЕЖДУНАРОДНА КОМПЕТЕНТНОСТ ПО ПРОИЗВОДСТВА, СВЪРЗАНИ С НАРУШЕНИЯ НА ОБЩИЯ РЕГЛАМЕНТ ЗА ЗАЩИТА НА ДАННИТЕ

Д-р Мартин Захариев, гл. ас. д-р Цветелина Димитрова

Резюме: На 25 май 2018 г. започна да се прилага Регламент 2016/679 (Общ регламент за защита на данните, ОРЗД / Регламентът). Регламентът въведе унифициран режим за защита на личните данни в рамките на Европейския съюз, доразвивайки съществуващите национални правила в тази материя, приети от държавите членки при транспониране на изискванията на предхождащата го Директива 95/46. Сред амбициозните цели на европейския законодател с приемането на ОРЗД е осигуряването на контрол на физическите лица върху собствените им лични данни и засилването на правната и практическа сигурност за физическите лица, икономическите оператори и публичните органи. Едно от средствата за постигане на това е разширяването на обхвата на някои съществуващи права на субектите на данни при обработването на личните им данни, уреждането на нови, непознати до този момент права, както и регламентирането на реципрочни задължения на субектите, обработващи лични данни – администратори и обработващи лични данни. Наред с това ОРЗД въведе конкретни правила относно средствата за правна защита на субектите, в случай че изискванията на Регламента за обработването на личните им данни бъдат нарушени. Това изследване има за цел да анализира правилата за определяне на международна компетентност по производства, свързани с нарушения на правилата на ОРЗД. Разгледани са различните средства за правна защита, която ОРЗД предоставя на субектите на данни – право на подаване на жалба до надзорен орган, право на ефективна съдебна защита срещу надзорен орган и право на ефективна съдебна защита срещу администратор или обработващ лични данни и правилата за определяне на международна компетентност по посочените производства.

Ключови думи: ОРЗД, обработване на лични данни, производства за нарушения, международна компетентност, компетентен надзорен орган, компетентен съд.

INTERNATIONAL COMPETENCE IN PROCEEDINGS RELATED TO INFRINGEMENTS OF THE GENERAL DATA PROTECTION REGULATION

Martin Zahariev, PhD, Chief Assist. Prof. Tsvetelina Dimitrova, PhD

Abstract: *On 25 May 2018, Regulation 2016/679 (General Data Protection Regulation, GDPR/the Regulation) became applicable. It introduced a unified regime for the protection of personal data within the European Union, further developing the existing national rules in this matter, adopted by the Member States when transposing the requirements of Directive 95/46 that precedes GDPR. Among the ambitious goals of the European legislator with the adoption of GDPR is to ensure the control of natural persons over their own personal data and to enhance legal and practical certainty for natural persons, economic operators and public authorities. One of the means to achieve this is to expand the scope of some existing rights of data subjects in the processing of their personal data, the establishment of new, hitherto unknown rights, as well as the regulation of reciprocal obligations of the subjects processing personal data – data controllers and processors. In addition, GDPR introduces specific rules on the remedies of the data subjects in case the requirements of the Regulation on the processing of their personal data are infringed. The purpose of this study is to analyze the rules for determining international jurisdiction in proceedings related to infringements of the rules of GDPR. The types of legal remedies that GDPR provides to data subjects are considered - the right to lodge a complaint with a supervisory authority, the right to effective judicial remedy against a supervisory authority and the right to effective judicial remedy against a controller or processor and the rules for determining international jurisdiction over the said proceedings.*

Keywords: *GDPR, personal data processing, infringement proceedings, international jurisdiction, competent supervisory authority, competent court.*

I. Постановка на проблема

На 25 май 2018 г. започна да се прилага Регламент 2016/679 (Общ регламент за защита на данните, ОРЗД/Регламентът)¹. Това бе ключова стъпка от страна на Европейския съюз (ЕС) в стремежа му към утвърждаване на единна цифрова икономика в рамките на единния вътрешен пазар. ОРЗД въведе унифициран режим за защита на личните данни в рамките на ЕС, доразвивайки съществуващите национални правила в тази материя, приети от държавите членки при транспониране

¹ **Регламент (ЕС) 2016/679** на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните) (Текст от значение за ЕИП), Обн. OJ L 119, 4.5.2016, с. 1–88.

на изискванията на предхождащата ОРЗД Директива 95/46². Сред амбициозните цели на европейския законодател с приемането на ОРЗД е осигуряването на контрол на физическите лица върху собствените им лични данни и засилването на правната и практическа сигурност за физическите лица, икономическите оператори и публичните органи. Едно от средствата за постигане на това е разширяването на обхвата на някои съществуващи права на субектите на данни при обработването на личните им данни, уреждането на нови, непознати до този момент права, както и регламентирането на реципрочни задължения на субектите, обработващи лични данни – администратори и обработващи лични данни. Наред с това ОРЗД въведе конкретни правила относно средствата за правна защита на субектите, в случай че изискванията на Регламента за обработването на личните им данни бъдат нарушени.

II. Обхват на изследването

В обхвата на настоящото изследване попадат нормите на ОРЗД за определяне на международна компетентност по производства, свързани с нарушения на правилата на Регламента. Извън обхвата на настоящото изследване остават производства (съдебни, административни и т.н.), които могат да се образуват за нарушения на позитивноправна уредба за защита на личните данни, различна от Регламента, например: нарушения на (i) правилата на т.нар. „полицейска директива“ (Директива 2016/680³), транспонирана в глава осма от българския Закон за защита на личните данни⁴; (ii) правилата за обработване на резервационни данни на пътниците за предотвратяване, разкриване, разследване и наказателно преследване на терористични престъпления и тежки престъпления, уредени в Директива 2016/681⁵ и транспонирани в Закона за Държавна

² ДИРЕКТИВА 95/46/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 24 октомври 1995 година за защита на физическите лица при обработването на лични данни и за свободното движение на тези данни, Обн. ОJ L 281, 23.11.1995, с. 31-50.

³ ДИРЕКТИВА (ЕС) 2016/680 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 27 април 2016 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни от компетентните органи за целите на предотвратяването, разследването, разкриването или наказателното преследване на престъпления или изпълнението на наказания и относно свободното движение на такива данни, и за отмяна на Рамково решение 2008/977/ПВР на Съвета, Обн. ОJ L 119, 04.05.2016, с. 89-131.

⁴ Обн. ДВ, бр. 1 от 4 януари 2002 г., посл. изм. ДВ, бр. 93 от 26 ноември 2019 г.

⁵ ДИРЕКТИВА (ЕС) 2016/681 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 27 април 2016 година относно използването на резервационни данни на пътниците с цел предотвратяване, разкриване, разследване и наказателно преследване на

агенция „Национална сигурност“⁶⁷; (iii) правилата за обработване на лични данни от институциите, органите, службите и агенциите на ЕС, уредени в Регламент 2018/1725⁸, (iv) правилата за обработване на лични данни в сектора на електронните комуникации, уредени с Директива 2002/58⁹ и транспонирани в Закона за електронните съобщения (ЗЕС)¹⁰¹¹; (v) правилата за обработване на лични данни за целите на отбраната на страната и националната сигурност, които са извън приложното поле на правото на ЕС и са изрично изключени и от обхвата на българския ЗЗЛД, доколкото специален закон не предвижда друго (чл. 1, ал. 5 ЗЗЛД). Същите ще бъдат обект на последващи изследвания.

III. Приложно поле на Регламента

Приложното поле на ОРЗД се очертава от неговия материален и териториален обхват.

Материалният обхват на Регламента е уреден в чл. 2, според който Регламентът се прилага за: (1) обработването на лични данни изцяло или частично с автоматични средства (т.е. със средствата на информационните и комуникационните технологии), както и (2) за обработването с други средства на лични данни, които са (а.) част от

терористични престъпления и тежки престъпления, Обн. ОJ L 119, 04.05.2016, с. 132-149.

⁶ Обн. ДВ, бр. 109 от 20 декември 2007 г., посл. доп. ДВ, бр. 51 от 5 юни 2020 г.

⁷ Вж. по-специално глава шест „а“.

⁸ **Регламент (ЕС) 2018/1725** на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2018 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни от институциите, органите, службите и агенциите на Съюза и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Регламент (ЕО) № 45/2001 и Решение № 1247/2002/ЕО, Обн. ОJ L 295, 21.11.2018, с. 39-98.

⁹ **Директива 2002/58/ЕО** на Европейския парламент и на Съвета от 12 юли 2002 година относно обработката на лични данни и защита на правото на неприкосновеност на личния живот в сектора на електронните комуникации (Директива за правото на неприкосновеност на личния живот и електронни комуникации), Обн. ОJ L 201, 31.7.2002, с. 37-47.

¹⁰ Обн. ДВ, бр. 41 от 22 май 2007 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 105 от 11 декември 2020 г.

¹¹ Правилата на ЗЕС се явяват специални по отношение на правилата на ОРЗД, но не изключват напълно приложението на същите. ОРЗД се прилага за неуредените в ЗЕС въпроси (чл. 249, ал. 3 ЗЕС). Повече по темата вж. във **Фети, Н., Тошкова-Николова, Д.** Прилагане на защитата на личните данни. Методики, препоръки и практически стъпки, София, ИК „Труд и право“, 2020, с. 43-44, и в **Димитров, Г.** РЕЖИМ НА ИНФОРМАЦИЯТА. Неприкосновеност на личната сфера при електронните съобщения. Достъп до обществена информация. Повторно използване на информация от обществения сектор, Класифицирана информация, София, Академично издателство „За буквите – О писменехъ“, 2020, с. 11-20.

регистър с лични данни или (б.) са предназначени да съставляват част от регистър с лични данни¹².

Териториалният обхват е регламентиран в чл. 3 ОРЗД и обхваща обработването на лични данни:

- в контекста на дейностите на дадено място на установяване¹³ на администратор / обработващ в ЕС, независимо дали самото обработване се извършва в ЕС или не (т.нар. критерий по установяване (establishment criterion))¹⁴;

- на субекти на данни, които се намират в ЕС, от администратор / обработващ, който не е установен в ЕС, но дейностите по обработване на данни са свързани с:

- предлагането на стоки / услуги на такива субекти на данни в ЕС, независимо дали от субекта на данни се изисква плащане; или

- наблюдението на тяхното поведение, доколкото това поведение се проявява в рамките на ЕС (т. нар. таргетиращ критерий (targeting criterion))¹⁵;

- от администратор, който не е установен в ЕС, но е установен на място, където се прилага правото на държава членка по силата на международното право (например в дипломатическо или консулско представителство, под флага на плаващ кораб и др. под.)¹⁶.

Нарушаването на изискванията към всяко обработване на лични данни, попадащо в гореописаното приложно поле на Регламента, може да доведе до инициране на съответни производства за защита, предвидени в него.

IV. Видове производства за защита, образувани по реда на ОРЗД

¹² В теорията се посочва, че фактори за определяне дали ли е регистър за лични данни са наличието на структуриран набор лични данни и на определени критерии за достъп до него. Повече по темата вж. във **Фети, Н., Тошкова-Николова, Д.**, Цит. съч., с. 35-36.

¹³ Повече за понятието „място на установяване“ вж. в **Dibble, S.** GDPR For Dummies, Hoboken, New Jersey, John Wiley & Sons, Inc., 2020, р. 25 и цитираната там практика, по-специално Дело C-230/14, Weltimmo.

¹⁴ Повече по темата вж. в **European Data Protection Board**, Guidelines 3/2018 on the territorial scope of the GDPR (Article 3), Version 2.1, 12 November 2019, pp. 5-13.

¹⁵ Повече по темата вж. в **European Data Protection Board**, Guidelines 3/2018 ..., pp. 13-22.

¹⁶ Повече по темата вж. в **European Data Protection Board**, Guidelines 3/2018 ..., pp. 22-23.

Отправна точка при определянето на международната компетентност по производства, образувани за нарушения на ОРЗД, е изясняването на различните видове средства за правна защита, които ОРЗД урежда. ОРЗД регламентира няколко групи средства за правна защита на субектите на данни:

- право на подаване на жалба до надзорен орган (чл. 77 ОРЗД);
- право на ефективна съдебна защита срещу надзорен орган (чл. 78 ОРЗД);
- право на ефективна съдебна защита срещу администратор или обработващ лични данни (чл. 79 ОРЗД).

Оттук можем да очертаем двата основни пътя за защита на субектите на данни: (1) **административната защита** пред надзорен орган и (2) **съдебната защита** пред компетентен съд. Отделно от това организациите, обработващи лични данни (администратори и обработващи), имат право на съдебна защита срещу надзорен орган по реда на чл. 78 ОРЗД.

V. Международна компетентност по производства, образувани по жалба на субекта на данни пред надзорен орган

A) Надзорни органи, до които субектите могат да подадат жалба

Възможността субектите на данни да подадат жалба до надзорен орган е еманация на изискването на чл. 8 (3) от Хартата на основните права на Европейския съюз¹⁷ (ХОПЕС), съгласно което спазването на уредените в ХОПЕС правила за защита на данните подлежи на контрол от независим орган. В изпълнение на това изискване Регламентът въвежда фигурата на **надзорния орган** – един или повече независими публични органи, определени от всяка държава членка, които са отговорни за наблюдението на прилагането на Регламента, за да се защитят основните права и свободи на физическите лица във връзка с обработването и да се улесни свободното движение на личните данни в рамките на ЕС (чл. 51, пар. 1). В теорията се посочва, че задачите на надзорните органи на практика касаят всичко, свързано със защитата на личните данни¹⁸. Правомощията са тясно свързани със задачите на

¹⁷ Обн. ОJ C 326, 26.10.2012, с. 391–407.

¹⁸ **Boardman, R., Mullock, J., Mole, A.** Bird&Bird Guide to the General Data Protection Regulation. May 2020, URL: <<https://www.twobirds.com/~media/pdfs/gdpr-pdfs/bird--bird-guide-to-the-general-data-protection-regulation.pdf?la=en>> (10.01.2021), p. 57.

надзорните органи, като сред най-важните от тях се открояват провеждането на разследвания под формата на одити във връзка със защитата на данните; налагане на временно или окончателно ограничаване, в т.ч. забрана на обработването на данни; налагането глоби / имуществени санкции; акредитирането на сертифициращите органи и др.¹⁹. Ключова задача на надзорните органи е разглеждането на жалби, подадени от субект на данни или от структура, организация или сдружение в съответствие с чл. 80 ОРЗД (чл. 57, пар. 1, б. „е“ ОРЗД).

Съгласно чл. 77, пар. 1 ОРЗД всеки субект на данни има право да подаде жалба до надзорен орган, ако счита, че обработването на лични данни, отнасящи се до него, нарушава разпоредбите на Регламента. Поспециално субектът може да сезира надзорния орган:

- в държавата членка на **обичайно местопребиваване** на субекта на данни, или
- в държавата членка **по място на работа** на субекта на данни, или
- в държавата членка **по място на предполагаемото нарушение**.

Нито един от тези привързващи критерии не е дефиниран в Регламента, което налага и изследване на тяхното съдържание. Подобен подход не е изненадващ, тъй като обичайното местопребиваване, мястото на работа и мястото на предполагаемото нарушение са основни формули на привързване и в други актове на правото на ЕС, уреждащи международна компетентност, но до този момент не са легално дефинирани в нито един от тях, а подлежат на автономна квалификация. Това налага тълкуването им в светлината на ОЗРД, неговата система и цел на уредба²⁰ и съответно на основата на анализ на съществуващата практика на Съда на ЕС (СЕС) с цел извеждане на работна дефиниция за целите на прилагане на ОРЗД.

Първо, обичайното местопребиваване като привързващ фактор за определяне на международна компетентност е използвано в:

- чл. 3 (обща компетентност) от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000²¹, респективно чл. 3 от Регламент

¹⁹ **Захариев, М.** Автоматизираното профилиране и защитата на личните данни. Анализ на GDPR, София, Академично издателство „За буквите – О писменехъ“, 2018, с. 215.

²⁰ Вж. решение от 7 май 2020 г., Rina, C-641/18, EU:C:2020:349, т. 30 и цитираната съдебна практика.

²¹ Обн. OJ L 338, 23.12.2003, с. 1-29.

(ЕС) 2019/1111 на Съвета от 25 юни 2019 години относно компетентността, признаването и изпълнението на решения по брачни въпроси и въпроси, свързани с родителската отговорност, и относно международното отвлечане на деца, който отменя Регламент Брюксел Па и ще започне да се прилага от 1 август 2022 г.²²;

- чл. 4 (обща компетентност) от Регламент (ЕС) № 650/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство²³;

- чл. 3, б. „а“ и „б“ и чл. 4, пар. 1, б. „а“ от Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка²⁴;

- чл. 6, б. „а“ и б. „б“ от Регламент (ЕС) 2016/1103 на Съвета от 24 юни 2016 година за изпълнение на засиленото сътрудничество в областта на компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения по въпроси, свързани с имуществения режим между съпрузи;

Доктрината се опитва да основе общо европейско разбиране за обичайно местопребиваване въз основа на фактическия „център на живот“ на засегнатите страни²⁵. СЕС в практиката си предлага някои критерии за дефиниране на обичайното местопребиваване, но акцентира върху индивидуалната преценка за всеки отделен случай²⁶.

²² Обн. ОJ L 178, 02.07.2019, с. 1–115.

²³ Обн. ОJ L 201, 27.7.2012, с. 107–134.

²⁴ Обн. ОJ L 7, 10.1.2009, с. 1–79.

²⁵ **Hohloch, G.** Place of injury, Habitual Residence, Closer Connections and Substantive Scope – the Basic Principles. – In: Yearbook of Private International Law, No. IX – 2007, Bern, 2008, p. 12; вж. повече в **Мусева, Б.** Компетентност. Развод, законна раздяла на съпрузите и унищожаване на брака. – В: Регламентът Брюксел ПА. Коментар. Колектив, обща редакция Натов. Н. София: Сиела, 2014, с. 69, относно теорията на Германския върховен федерален съд за обичайното местопребиваване като „център на обвързаностите“ или „център на съществуване“, както и концепцията на Френския касационен съд за „център на постоянните или обичайни интереси на лицето“; вж. още **Basedow, J.** European Divorce Law – Comments on the Rome III Regulation. – In: Confronting the Frontiers of Family and Succession Law, Liber Amicorum Pintens I, 2012, pp. 135, 146.

²⁶ Вж. дело C-452/93 Pedro Magdalena Fernández v Commission, пар. 22: „мястото на обичайно местопребиваване е това, в което лицето се е установило с идеята да създаде връзка от траен характер, постоянен или обичаен център на неговите интереси“; C-372/02 Adanez-Vega, para. 37: „пребиваването се определя от мястото, в което е обичайният център на интереси“; C-66/08 Kozkowski: „Следователно

Практиката на СЕС относно обичайното местопребиваване обаче е постановена основно по отношение на родителската отговорност, респективно: дадените критерии за установяване на обичайно местопребиваване се отнасят за деца и те не могат автоматично да бъдат използвани за определяне на обичайно местопребиваване на субектите на данни.

Ето защо до момента, в който СЕС даде тълкуване за целите на Регламента, приложение намира установената в теорията по повод Регламент „Брюксел ПА“²⁷ концепция за обичайното местопребиваване, а именно²⁸:

✓ Обичайното местопребиваване е едно фактическо състояние, за което не се изисква регистрация или разрешение от страна на държавата, в която лицето се е установило.

✓ Лицето следва да се е установило „преимуществено“ в държавата, където е неговият „център на живот“, и за това се съди по наличието на определена социална интеграция чрез лични и професионални отношения, от които произтичат трайни връзки на лицето със съответното място.

✓ При преценка за обичайното местопребиваване следва да се държи сметка за продължителността на пребиваването, както и за волята на пребиваване.

понятията „пребиваващ“ и „се намира“ се отнасят съответно до положенията, в които лицето, ... или се е установило в изпълняващата държава членка като място на действително пребиваване, или в резултат на траен престой с определена продължителност в тази държава е установило с нея връзка, чиято степен на близост е сходна с произтичащата от пребиваване“; C-523/07 A: „понятието за обичайно пребиваване по смисъла на чл. 8, пар. 1 от Регламента трябва да се тълкува в смисъл, че това пребиваване съответства на мястото, което изразява определена интеграция на детето в дадена социална и семейна среда. За тази цел трябва също да се вземат предвид продължителността, редовността, условията и причините за престоя на територията на държава членка, както и причините за преместването на семейството в тази държава, гражданството на детето, мястото и условията за обучение в училище, лингвистичните познания, както и семейните и социални отношения, поддържани от детето в посочената държава. Националната юрисдикция следва да установи обичайното пребиваване на детето, като държи сметка за съвкупността от фактическите обстоятелства, специфични за всеки конкретен случай“; Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, т. 44, 47–49 и от 8 юни 2017 г., OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, т. 42–43.

²⁷ **Мусева, Б.** Цит. съч., с. 70.

²⁸ Вж. повече за обичайното местопребиваване като критерий за привързване в **Димитрова, Ц.** Приложимо право при липса на избор на страните – В: Регламент „РИМ III“. Регламент (ЕС) № 1259/2010 относно осъществяването на засилено сътрудничество в областта на приложимото право към развод и законна раздяла. Коментар, София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2020, с. 75–77.

На този етап може да се приеме, че обичайното местопребиваване на субектите на данни се определя при цялостна оценка на всички обстоятелства от живота на субектите на данни. Даването на възможност на субектите да се обърнат към надзорния орган по обичайното си местопребиваване е логично, защото именно мястото, където е „центърът на живот“ на субекта на данните в преимуществена част от случаите е най-удобното място, в което да се потърси защита срещу евентуални нарушения на Регламента.

Второ, даването на възможност на субектите да се обърнат към надзорен орган чрез привързващия фактор **„място на работа“**, може да се тълкува във връзка с понятието *„мястото, където или откъдето работникът или служителят обичайно осъществява дейността си“*, закрепено в чл. 21, б. „б“, т. i от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела („Регламент Брюксел Ia“)²⁹. Въпросната разпоредба е насочена към определяне на международната компетентност при дела във връзка с трудови договори. Както правилно посочва Генералният адвокат ØЕ в заключение по дело C-804/19 (Markt24), т. 56, **с критерия за обичайно място на работа се посочва съдът, който по принцип е най-близо до трудовия договор**. Именно съдът по мястото на изпълнение на задължението за полагане на труд е най-подходящ да се произнася по искове, свързани с трудов договор³⁰. Ето защо, и в практиката на СЕС (например решение от 14 септември 2017 г., Nogueira, по съединени дела C-168/16 и C-169/16), се приема, че *„място, където [работникът или служителят] обичайно осъществява дейността си“* е мястото, където или от което работникът или служителят изпълнява основната част от задълженията си към своя работодател. Предвид системата и целите на ОЗРД критерият „място на работа“ най-често би следвало да се използва от субекта на данни тогава, когато твърдяното от субекта нарушение е свързано с трудовия му договор и/или с изпълняваните от него задължения към работодателя, т.е. налице е достатъчна връзка между сезирания орган и процесното правоотношение³¹. В допълнение следва да се отбележи, че възможността за подаване на жалба по мястото на работа на субекта ще има практическо значение тогава, **когато се различава от обичайното**

²⁹ Обн. ОJ L 351, 20.12.2012 г., с. 1-32.

³⁰ Вж. по-специално решение от 14 септември 2017 г., Nogueira и др. (C-168/16 и C-169/16, EU:C:2017:688, т. 58 и цитираната съдебна практика).

³¹ Вж. повече за значението на „връзката“ за международната компетентност в **Пандов, В.** Международната компетентност по граждански и търговски дела, София, Сиела, 2018, с. 72 – 138.

му местопребиваване, в противен случай тази възможност би била „погълната“ от обичайното местопребиваване, тъй като мястото на работа би се явявало елемент от същото и включването му като самостоятелен критерий за сезиране на надзорен орган би се обезсмислило. В този ред на мисли, субектът на данни би могъл да подаде жалба по място на работата, когато работи в държава членка, различна от тази по обичайното му местопребиваване – например когато субектът живее в граничен район на една държава членка и работи в съседна държава членка, когато е командирован в друга държава членка и др. под.

В подкрепа на този извод е обстоятелството, че СЕС тълкува „мястото на работа“ като мястото, където работникът или служителът може с **най-малки разходи да предяви иск** срещу работодателя си или да се защити и където съдът е най-добре поставен, за да разреши спор във връзка с трудовия договор (вж. в този смисъл решение от 27 февруари 2002 г., Weber, C-37/00, EU:C:2002:122, т. 49 и цитираната съдебна практика). Тези съображения по аналогия следва да са приложими и към сезирането на надзорен орган по ОРЗД и да обосновават защо е регламентирана възможността за подаване на жалба към надзорен орган по мястото на работа.

Разбира се, не би следвало да има пречка субектът на данни да сезира надзорен орган по своето място на работа, дори твърдяното нарушение да не е свързано с обработване на лични данни относно трудовото му правоотношение. Противното би означавало необосновано стесняване на възможностите за търсене на защита от надзорен орган, което противоречи на цялата логика на Регламента. Това разбиране съответства на заложената в съображение 108 цел на ОРЗД да създаде *„ефективни средства за правна защита, включително с цел получаване на ефективна административна или съдебна защита и предявяване на искове за обезщетение в Съюза ...“*.

Трето, чл. 77, пар. 1 ОРЗД предвижда като алтернативен привързващ фактор **„място на предполагаемото нарушение“**. Интерес представлява обстоятелството, че ОРЗД тук не използва традиционната в материята на международната компетентност привързка *„място на настъпване на вредоносното събитие“* (чл. 7, пар. 2 от Регламент Брюксел Ia), а я стеснява само до място на предполагаемото нарушение. Посоченото стесняване е налице, тъй като според практиката на СЕС³²

³² Вж. чл. 7, пар. 2 от Регламент Брюксел Ia и постановената съдебна практика в смисъл, че **„място, където е настъпило [...] вредоносното събитие“** се отнася едновременно до мястото на настъпване на вредата и до мястото на настъпване на събитието, причинило тази вреда, поради което ищецът може по свой избор да предяви иск срещу ответника пред съда в едното или другото място (решения от 28 януари 2015 г., Kolassa,

„място на настъпване на вредоносното събитие“ се отнася едновременно до (1) **мястото на настъпване на вредата** и до (2) **мястото на настъпване на събитието, причинило тази вреда**, поради което ищецът може по свой избор да предяви иск срещу ответника пред съда в едното или другото място. За разлика от това, ОРЗД дава възможност на субекта да сезира надзорен орган само по мястото на извършване на предполагаемото нарушение, но не и по мястото на настъпване на вредата, разбираемо като мястото, където конкретно се проявяват неблагоприятните последици от дадено събитие³³, в случая: нарушение на правилата на Регламента.

Този подход е удачен предвид спецификите при обработването на лични данни и предвид факта, че не всяко нарушение може да причини преки вреди за субекта. Дори да са налице такива, не е в компетентността на надзорен орган да присъжда обезщетение за тях, затова и разбираемо не може да се сезира надзорен орган по мястото на настъпването им.

Разбира се, при немалко нарушения може да се твърди настъпването на определени неимуществени вреди, свързани с дискомфорт, стрес, притеснение и др. под., от нарушение на правилата за обработване на лични данни. В този случай обаче може да възникне несигурност относно определяне на мястото на настъпване на неимуществените вреди. За да се преодолее тази несигурност, ОРЗД възприема подхода да се даде възможност за подаване на жалба до надзорен орган **само** по мястото на предполагаемото нарушение. По този начин се цели създаване на баланс в интересите на страните, като се отчита и възможността за събиране на доказателства на територията на държавата, където е мястото на предполагаемото нарушение, взаимодействието между компетентните органи на тази територия и други релевантни фактори. В подкрепа на подобно разбиране следва се посочи и практиката на СЕС, който е имал възможност изрично да се произнесе, че лице, което твърди, че неговите права, свързани с личността, са били нарушени чрез публикуването на отнасящи се до него неверни данни в интернет и чрез незаличаването на коментарите за него, **не може да предяви** пред юрисдикциите на всяка държава членка, *на чиято територия е достъпна или е била достъпна публикуваната в интернет информация*, иск за поправка на данните и за заличаване на коментарите, а само пред ред юрисдикциите на държавата членка, в

C-375/13, EU:C:2015:37, т. 45, от 16 юни 2016 г., Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449, т. 28, и от 5 юли 2018 г., flyLAL-Lithuanian Airlines, C-27/17, EU:C:2018:533, т. 28 и цитираната съдебна практика).

³³ По-специално решение Zuid-Chemie, точка 27, и решение CDC, точка 52, наред с много други.

която се намира центърът на неговите интереси (Решение от 17 октомври 2017 г. по дело *Bolagsupplysningen и Ilsjan*, C-194/16).

Третият критерий също така би имал практическо значение, когато твърдяното нарушение на Регламента се отнася до лични данни на субект на данни, който **не може да се възползва от първите два критерия за сезиране на надзорен орган**, по-специално, когато субектът на данни няма нито обичайно местопребиваване, нито място на работа в държава членка на ЕС. Такива биха могли например да бъдат случаите, когато се обработват данни на физически лица с обичайно местопребиваване и място на работа извън ЕС във връзка с тяхно туристическо посещение на държава членка, във връзка с покупка от тяхна страна на стоки / услуги от администратор, установен в ЕС, или дори във връзка с тяхно транзитно преминаване през ЕС, доколкото същото може да е свързано с обработване на техни лични данни от полицейски и митнически органи, от самолетни компании и др. под. В тези случаи единствената възможност за субектите при твърдяно нарушение е да потърсят защита по мястото на предполагаемото нарушение. Това разрешение е в унисон с логиката на Регламента, която дава високо ниво на защита на данните на всички физически лица независимо от формални критерии като гражданство, постоянен адрес и др. под.

От изложеното следва, че в случай на нарушение субектите на данни разполагат с посочените възможности да сезират компетентния орган. Тези възможности са **алтернативни**, т.е. на субекта на данни е предоставена дискреция да прецени – с оглед спецификите на конкретния казус – къде за него е най-удобно с оглед евентуалните разходи, усилия, време и др. под. фактори да потърси защита. В теорията се посочва, че предоставянето на такъв избор на субекта цели да улесни достъпа на субекти на данни до надзорни органи, доколкото субектът може да избере да адресира жалбата си към този надзорен орган, пред който няма да има езикова бариера в рамките на производството³⁴. Подобно тълкуване е напълно обосновано, тъй като липсата на езикова бариера би позволила на субекта по-ефективно да защити правата си и да участва в производството без да трябва да прави разходи за преводачи, адвокати и други подобни юридически съветници. Тези алтернативни възможности са израз на закрилната функция на ОРЗД, с който европейският законодател се стреми да гарантира ефективния достъп на по-слабата страна (субекта на данни) до защита пред надзорен орган.

³⁴ **Voigt, P., von dem Bussche, A.** The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A Practical Guide, Berlin/Hamburg, Springer, 2017, p. 215.

Чл. 77, пар. 2 ОРЗД вменява задължение на сезирания надзорен орган да информира жалбоподателя за напредъка в разглеждането на жалбата и за резултата от нея, включително за възможността за съдебна защита съгласно чл. 78 ОРЗД. Тези изисквания са ключов елемент от правото на защита на субекта, защото гарантират неговата възможност – в случай че същият не е удовлетворен от крайния изход на административното производство – да инициира съответно съдебно производство и да потърси защита срещу надзорния орган.

Важно е да се отбележи, че нормата на чл. 77 ОРЗД **не засяга които и да било други административни или съдебни средства за правна защита**, които може да бъдат налични за субекта на данни съгласно приложимото национално право или право на ЕС. В този смисъл защитата по чл. 77 ОРЗД не изключва възможността субектите на данни да инициират и паралелни производства по друг ред, ако са удовлетворени съответните изисквания за инициране на такива производства (например незаконосъобразното обработване на лични данни може да представлява и нарушение на други приложими правила – например правилата за защита на потребителите, правилата за защита срещу дискриминация, правилата за обработване на трафични данни и данни за местоположението, нарушения на изискванията за предоставяне на удостоверителни услуги и много други).

Б) Определяне на компетентен надзорен орган

Компетентният надзорен орган се определя съгласно правилата на чл. 55 и 56 ОРЗД. Съгласно чл. 55, пар. 1 ОРЗД всеки надзорен орган е компетентен да изпълнява задачите и да упражнява правомощията, възложени му в съответствие с Регламента, **на територията на своята собствена държава членка**. При обработване на лични данни от публични органи или частни организации на основание законово задължение, обществен интерес или официални правомощия компетентен е **надзорният орган на съответната държава членка**. В тези случаи правилата за определяне на водещ надзорен орган по чл. 56 ОРЗД не се прилагат (чл. 55, пар. 2 ОРЗД). Това разрешение е разбираемо, доколкото осъществяването на властническа дейност от публичните органи и свързаното с това обработване на лични данни следва да е обект на контрол единствено от страна на надзорните органи на съответната държава членка. Това е израз на суверенното право на всяка държава членка да постави дейността на публичните си органи под контрола единствено на друг публичен орган, част от системата на държавно управление на съответната държава.

От **материалната компетентност** на надзорните органи е изключен надзорът на дейностите по обработване на лични данни, извършвани от съдилищата при изпълнение на съдебните им функции (чл. 55, пар. 3 ОРЗД). За надзор на тези дейности всяка държава членка може да определи специален орган от структурата на системата на съдебната власт, който с оглед гарантиране на нейната независимост да контролира посоченото обработване на лични данни³⁵. Така в България посочената контролна дейност се осъществява от Инспектората към Висшия съдебен съвет (чл. 17 ЗЗЛД)³⁶.

Отделно чл. 56 ОРЗД съдържа специални правила за определяне на компетентността на т. нар. **водещ надзорен орган при трансгранично обработване на данни**. Терминът „трансгранично обработване“ е дефиниран в чл. 4, т. 23, б. „а“ и „б“ ОРЗД като обработване на лични данни, което се осъществява в контекста на дейностите:

- на местата на установяване в повече от една държава членка на администратор / обработващ в ЕС, като администраторът / обработващият е установен в повече от една държава членка; или
- на едно-единствено място на установяване на администратор / обработващ в ЕС, но което засяга съществено или е вероятно да засегне съществено³⁷ субекти на данни в повече от една държава членка.

Водещ надзорен орган при посоченото обработване е органът **(1) по основното място на установяване**³⁸ (ако администраторът / обработващият има повече от едно място на установяване) или **(2) по единственото място на установяване** на администратора / обработващия лични данни (ако администраторът / обработващият има едно-единствено място на установяване, но обработването засяга (е

³⁵ Така съображение 20 ОРЗД.

³⁶ Повече по темата вж. в **Становище на КЗЛД** относно приложението на Регламент (ЕС) 2016/679 (Общ регламент относно защитата на данните) в съдебната власт, рег. № НДМСПО-17-865/12.10.2018 г. от 31.10.2018 г., URL: <https://www.cpdp.bg/?p=element_view&aid=2135> (10.01.2021).

³⁷ За значението на понятието „засяга съществено“ и критериите за определяне дали дадено обработване засяга съществено субектите на данни вж. **Работна група за защита на личните данни по член 29**, Насоки за определяне на водещ надзорен орган на администратор или обработващ лични данни, приети на 13 декември 2016 г, последно преразгледани и приети на 5 април 2017 г., WP 244 rev. 01, с. 3-4.

³⁸ За определяне на основното място на установяване вж. **Работна група за защита на личните данни по член 29**, Насоки за определяне на водещ надзорен орган ..., с. 5-8.

вероятно да засегне) съществено субекти в други държави членки) (чл. 56, пар. 1 ОРЗД)³⁹.

В някои случаи обаче е възможна дерогация от това правило (чл. 56, пар. 2 ОРЗД). По-специално, всеки надзорен орган е компетентен да разгледа внесена при него жалба или евентуални нарушения на Регламента, ако случаят се отнася **единствено до място на установяване в държавата членка на надзорния орган** или **засяга в значителна степен субекти на данни единствено в тази държава членка**. В тези случаи надзорният орган е длъжен незабавно да уведоми за тях водещия надзорен орган. Водещият надзорен орган има 3-седмичен срок от уведомяването да реши дали той самият ще разгледа или не случая в съответствие с процедурата за сътрудничество по чл. 60 ОРЗД. При вземането на това решение водещият надзорен орган следва да отчете дали администраторът или обработващият лични данни е установен в държавата членка на надзорния орган, който го е уведомил или не (чл. 56, пар. 3 ОРЗД). В зависимост от решението на водещия надзорен орган са възможни следните хипотези, уредени съответно в чл. 56, пар. 4 и 5 ОРЗД:

- водещият надзорен орган **да реши да разгледа случая**. Тогава се прилага процедурата за сътрудничество по чл. 60 ОРЗД. Надзорният орган, уведомил водещия надзорен орган, може да му предостави на проект за решение. Водещият надзорен орган следва да отчете в максимална степен този проект при изготвянето на проекта за решение по чл. 60, пар. 3 от Регламента;

- водещият надзорен орган **да реши да не разгледа случая**. Тогава, надзорният орган, уведомил водещия надзорен орган, го разглежда, като при необходимост може да използва процедурите за взаимопомощ (чл. 61) и съвместни операции (чл. 62 ОРЗД).

С голямо практическо значение за администраторите и обработващите, извършващи трансгранично обработване на данни, е изискването на ОРЗД да комуникират единствено с водещия надзорен орган (чл. 56, пар. 6 ОРЗД) – т.нар. механизъм по **обслужване на едно гише**. По този начин Регламентът цели да намали административната тежест за бизнеса, опериращ в различни държави членки, като го освободи от необходимостта да комуникира с надзорните органи на различните държави членки, на които извършва дейности по обработване или чиито субекти засяга с дейностите си по обработване.

Важно е да се отбележи, че правилата за определяне на водещ надзорен орган се прилагат единствено за администратори /

³⁹ Повече по въпроса вж. в **Работна група за защита на личните данни по член 29**, Насоки за определяне на водещ надзорен орган ...

обработващи с едно или повече места на установяване в рамките на ЕС. **Администратори / обработващи, установени в трети държави** (т.е. извън ЕС), които попадат в териториалния обхват на ОРЗД по силата на таргетиращия критерий, **не могат да се възползват от механизма „обслужване на едно гише“ и за тях не може да се определи водещ надзорен орган.** Действително такива администратори / обработващи имат задължение да определят представител по чл. 27 ОРЗД, но назначаването на представител не е достатъчно да активира механизма „обслужване на едно гише“. В такива случаи администраторите / обработващите следва „да работят с местните надзорни органи във всяка държава членка, в която осъществяват дейност, посредством техния местен представител“⁴⁰.

С оглед на горното могат да се направят следните **изводи**: дори субектът на данни да подаде жалба в съответствие с критериите по чл. 77, пар. 1 ОРЗД, това не превръща сезирания надзорен орган автоматично в компетентен такъв. За да се определи компетентността, най-напред следва да се отговори на въпроса, дали обработването се извършва от публични органи/организации на основание законово задължение, обществен интерес или официални правомощия. Ако отговорът е утвърдителен, компетентен е единствено надзорният орган на държавата членка, по чието национално законодателство посочените публични органи / организации са създадени и където функционират.

Ако обработването се извършва от частноправни субекти или от публични органи / организации на различно от горепосочените основания, следва да се отговори на въпроса налице ли е трансгранично обработване или не. Ако отговорът е отрицателен, компетентността следва да се определи в съответствие с чл. 55 ОРЗД, т.е. компетентен ще е надзорният орган по държавата членка на обработването. Ако отговорът е утвърдителен, необходимо е сезираният надзорен орган (същият се явява засегнат такъв по смисъла на чл. 4, т. 22, б. „в“ ОРЗД) да премине през процедурата по чл. 56 ОРЗД и да уведоми водещия надзорен орган, а последният следва да реши ще разгледа или не случая. Затова и в теорията с основание се посочва, че ако субектът на данни сезира надзорен орган, който няма компетентност по отношение на съответния администратор / обработващ, чиито дейности по обработване са обект на жалбата, то този орган може да трябва да сътрудничи по чл.

⁴⁰ Работна група за защита на личните данни по член 29, Насоки за определяне на водещ надзорен орган ..., с. 11.

60 ОРЗД със съответния компетентен надзорен орган⁴¹, за да администрира и разгледа производството⁴².

VI. Международна компетентност по съдебни дела, образувани по реда на ОРЗД

ОРЗД урежда две групи съдебни производства – ефективна съдебна защита срещу надзорен органи и срещу администратор или обработващ.

А) Ефективна съдебна защита срещу надзорен орган

Правото на ефективна съдебна защита срещу надзорен орган е уредено в чл. 78 от Регламента. Посочената разпоредба очертава няколко хипотези, в които може да се инициира съдебно производство срещу надзорния орган, а именно:

- за ефективна съдебна защита срещу отнасящо се до физическо лице (същото може да бъде субект на данни, администратор или обработващ) или до юридическо лице (т.е. администратор или обработващ) **решение със задължителен характер на надзорен орган** (чл. 78, пар. 1 от Регламента). Решенията със задължителен характер са тези, свързани с упражняването на правомощията за разследване, даване на разрешение и корективните правомощия на надзорния орган или оставянето без разглеждане или отхвърлянето на жалби⁴³. По този ред не може да се обжалват решения, които не са правно обвързващи – например становища или консултации, предоставени от надзорен орган⁴⁴;

- за ефективна съдебна защита срещу бездействие на надзорен орган (чл. 78, пар. 2 от Регламента), по-специално, когато компетентният съгласно чл. 55 и 56 ОРЗД надзорен орган:

- не е разгледал жалба на субекта на данните, подадена по реда на чл. 77 ОРЗД или

- не е изпълнил определено процедурно изискване относно администрирането и разглеждането на жалбата – не е информирал субекта на данните в срок от три месеца за напредъка в разглеждането на жалбата, подадена по реда на чл. 77 ОРЗД, или за резултата от нея.

⁴¹ Вж. чл. 55 и 56 ОРЗД.

⁴² **Voigt, P., von dem Bussche, A.** Op. cit., p. 215.

⁴³ Вж. съображение 143 от Регламента.

⁴⁴ Вж. съображение 143 от Регламента. Така и **Dibble, S.** Op. cit., p. 362.

Международната компетентност по дела срещу надзорен орган е уредена в чл. 78, пар. 3 от Регламента. Съгласно посочената норма, производствата се образуват пред съдилищата на **държавата членка, в която е установен** надзорният орган. Мястото на установяване на надзорния орган не е изрично дефинирано в ОРЗД, но разумното тълкуване налага под това понятие да се разбира държавата членка, по чието национално право е създаден надзорният орган и на чието територия той е определен да наблюдава за спазването на правилата на ОРЗД. В тази норма законодателят е потърсил постигането на **разумен баланс между закрилата на субекта на данни и суверенитета на държавите членки** и възможността техните публични органи (каквото безспорно е надзорният орган) като част от системата на държавно управление да бъдат подчинени единствено на съдилищата на съответната държава членка. Неоправдано би било подчиняването на делата срещу надзорен орган на съдилищата на друга държава членка, различна от тази, на територията на която е компетентен да упражнява правомощията си съответният надзорен орган.

Правила относно това на кой вид съд следва да е подведомствено делото (административен, граждански или др. под.), вкл. правила относно родова и местна подсъдност и др. под. изисквания не са обект на регулация в Регламента. Отговорът на тези въпроси следва да се търси в съответното национално законодателство на държавите членки.

Макар да няма пряко отношение към правилата за определяне на международна компетентност по дела срещу надзорен орган, а да има по-скоро характера на процедурно изискване, следва да се отбележи и правилото на чл. 78, пар. 4 от Регламента. Съгласно него при образуване на производство срещу решението на надзорен орган, предхождано от становище или решение на Европейския комитет по защита на данните (Комитета) в съответствие с механизма за съгласуваност, надзорният орган предава това становище или решение на съда. Логиката на това разрешение е двойка. Първо, съгласно съображение 143 от Регламента, в случай на оспорване пред национален съд на решение на надзорен орган, изпълняващ решение на Комитета, и ако валидността на това решение е под въпрос, този национален съд няма правомощието да обявява решението на Комитета за невалидно, а трябва да отнесе въпроса за валидността до СЕС в съответствие с член 267 от ДФЕС, съгласно тълкуванието на СЕС, когато счете решението за невалидно. Националният съд обаче не може да отнесе въпрос за валидността на решението на Комитета по искане на физическо или юридическо лице, което е имало възможността да внесе иск за отмяна на това решение, по-специално ако е било пряко и лично засегнато от това решение, но не го е направило в срока, определен в член 263 от ДФЕС. Второ, идеята на

това разрешение е съдът да разполага с цялата необходима фактология и информация, предхождаща обжалваното решение на надзорния орган, за да може в максимална степен да съобрази спецификите на съответния казус при решаване на възникналия спор.

Тук следва да се отбележат и **специалните текстове на ОРЗД относно свързаните производства**, уредени в съображение 144 от същия. Според цитираното съображение, когато сезиран съд, в който е заведено съдебно производство срещу решение на надзорен орган, има основания да счита, че пред компетентен съд в друга държава членка е образувано производство, засягащо същото обработване, той следва да установи контакт с този съд, за да потвърди наличието на такова свързано производство. Примери за производства, свързани със същия въпрос, според ОРЗД са обработване от същия администратор или обработващ, или същото основание. Когато свързано производство е висящо пред съд на друга държава членка, всеки съд, освен първия сезиран съд, има следните възможности: (1) да спре производството или (2) по молба на една от страните да се откаже от компетентност в полза на първия сезиран съд, при условие че този съд е компетентен по отношение на въпросното производство и правото му допуска съединяване на такива свързани производства. Според Регламента производствата се смятат за свързани, когато те се намират в **такава тясна връзка помежду си, че е целесъобразно да бъдат разгледани и решени заедно, за да се избегне рискът от противоречащи си съдебни решения**, постановени в отделни производства.

Подобно и на производствата, образувани по жалба на субекта на данни пред надзорен орган, производствата пред съд срещу надзорен орган **не засягат които и да било други административни или несъдебни средства за защита**. Така например, ако съответното законодателство на държавата членка, където е установен надзорният орган, предвижда отговорност за вреди от незаконосъобразни актове и действия на публични органи, производства за реализацията на подобна отговорност би следвало да може да бъдат инициирани срещу надзорния орган независимо от съдебното производство по чл. 78 ОРЗД.

В теорията се посочва, че в Регламента има празнота относно въпроса за средствата за съдебна защита относно искано реално изпълнение (упражняване)⁴⁵ на правомощията на надзорните органи, например, одобряване на кодекс за поведение или издаване на сертификати за съответствие. Безспорно отказът на надзорен орган да издаде такова решение би представлявал решение, пораждащо правни

⁴⁵ На английски език “demanded performance” – така **Voigt, P., von dem Bussche, A.** Op. cit., p. 214.

последници за подалия искането за одобряване на кодекса / за сертифициране и като такова може да се атакува по реда на чл. 78, пар. 1 ОРЗД. При бездействие на надзорния орган липсва специфично средство за правна защита по Регламента и според Voigt и von dem Bussche тази празнота следва да се запълни чрез прилагане на националното процесуално право на съответната държава членка⁴⁶.

Б) Ефективна съдебна защита срещу администратор или обработващ

Правото на ефективна съдебна защита срещу администратор или обработващ е уредена в чл. 79 ОРЗД. Субектът на данни може да упражни това право, когато счита, че правата му по Регламента са били нарушени в резултат на обработване на личните му данни, което не е в съответствие с Регламента (чл. 79, пар.1). В теорията като примери за това се посочват неотговаряне на искане за упражняване на права, отправено от субект на данни, в съответствие с изискванията на Регламента или нарушения на сигурността на личните данните⁴⁷. По този ред субектът може да претендира и обезщетение за нанесени вреди в резултат на незаконосъобразно обработване на негови лични данни (чл. 82, пар.1 и 6 вр. чл. 79, пар. 2 ОРЗД). Правилата за определяне на международната компетентност по такива дела се съдържат в чл. 79, пар. 2 от Регламента, съгласно които производствата срещу даден администратор или обработващ се образуват:

- пред съдилищата на държавата членка, в която администраторът или обработващият лични данни **има място на установяване**. Следва да се отбележи, че ОРЗД изисква администраторът / обработващият да има място на установяване, **но не непременно това място да бъде „основно“**. В този смисъл, ако администратор / обработващ има повече от едно място на установяване в различни държави членки, субектът на данни може да избере компетентния съд, пред който да инициира съдебното производство⁴⁸;

- алтернативно, такива производства могат да се образуват пред съдилищата на държавата членка, в която **субектът на данните има обичайно местопребиваване**. Както бе коментирано по-горе при правото на жалба срещу надзорен орган, това понятие не е дефинирано в ОРЗД и за изясняването му следва да се прилагат тълкуванията, формирани в рамките на практиката на СЕС. Възможността субект на

⁴⁶ Вж. Voigt, P., von dem Bussche, A. Op. cit., p. 214 и цитираната там библиография.

⁴⁷ Dibble, S. Op. cit., p. 17.

⁴⁸ Вж. Voigt, P., von dem Bussche, A. Op. cit., p. 216 и цитираната там библиография.

данни да образува съдебно производство по своето обичайно местопребиваване **не се прилага** в случаите, когато администраторът или обработващият е **публичен орган** на държава членка, действащ **в изпълнение на публичните си правомощия**. Логиката на това разрешение е аналогична с тази на подчиняването на производствата срещу надзорен орган по чл. 78 ОРЗД само на държавата членка, в която същият е установен. Дейността по упражняване на властнически правомощия и свързаното с нея обработване на лични данни следва да бъде обект на съдебен контрол само от съдилищата на държавата членка, в която администраторът / обработващият – публичен орган упражнява своите компетенции. Не така стои въпросът обаче с дейности по обработване на лични данни, несвързани с упражняването на властническите правомощия – например дейности по видеонаблюдение за охрана на сградите, в които се помещава съответният публичен орган; по контрол на достъпа до тези сгради чрез въведен пропускателен режим при който се събират лични данни от посетителите; при кандидатстване за работа или за реализация на трудово / служебно правоотношение с публичния орган. В тези случаи алтернативната компетентност следва да е налична за субекта и същият да може да инициира съдебно производство и по мястото на обичайното си пребиваване⁴⁹.

Следва да се посочи, че правилата за определяне на международна компетентност в Регламента са **специални спрямо тези на Регламент Брюксел Ia** за определяне на международната компетентност по граждански и търговски дела и поради това се прилагат с предимство спрямо общия режим на Регламент Брюксел Ia. Това изрично е подчертано в съображение 147 на ОРЗД, съгласно което *„Когато в настоящия регламент се съдържа специфични правила относно компетентността, по-специално по отношение на производствата за търсене на защита по съдебен ред, включително на обезщетение, срещу администратор или обработващ лични данни, общите правила относно компетентността като правилата, предвидени в Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета (13), не следва да засягат прилагането на тези специфични правила.“* Поради това и институтите на изричната или мълчалива пророгация на компетентност по Регламент Брюксел Ia не са приложими към съдебната защита по ОРЗД. Страните (администратор / обработващ и субект на данни) не

⁴⁹ Добър пример за дуализма в дейностите по обработване на лични данни от публичните органи при и извън упражняване на техните правомощия се съдържа в **Становище на КЗЛД** относно приложението на Регламент (ЕС) 2016/679 (Общ регламент относно защитата на данните) в съдебната власт, рег. № НДМСПО-17-865/12.10.2018 г. от 31.10.2018 г., URL: <https://www.cpdp.bg/?p=element_view&aid=2135> (10.01.2021).

могат нито по договорен път, нито мълчаливо чрез процесуалното си поведение да определят съд, различен от този по 79 ОРЗД.

Правилата за определяна на международна компетентност по дела за реализиране на ефективна съдебна защита срещу администратор или обработващ не засягат които и да било налични административни или несъдебни средства за защита, включително правото на подаване на жалба до надзорен орган по чл. 77 от Регламента (чл. 79, пар. 1 ОРЗД). В този смисъл инициирането на съдебно производство по ОРЗД не следва да представлява пречка пред субекта на данни да потърси и други форми на защита, уредени в националното право на съответната държава членка или в правото на ЕС.

VII. Заключение

В заключение следва да се посочи, че ОРЗД въвежда стройна система от правила за определяне на международната компетентност по различните видове производства, които могат да се инициират като средства за защита срещу нарушения на изискванията му. Създаването на такава правна уредба е особено важно в съвременното информационно общество, където бързото развитие на информационните и комуникационните технологии позволява дейностите по обработване на лични данни нерядко да надхвърлят териториалните предели на една държава. Това поражда необходимостта от прилагане на ясни правила за определяне на компетентния съд или орган. Субектите на данни е важно да познават тези правила, защото изграждането на доверие у тях в процесите, които ги засягат, и предоставянето на възможност при необходимост да ги оспорят, е ключов елемент на прозрачността в правото на ЕС⁵⁰. Отделно, администраторите и обработващите също следва да разполагат с необходимите знания относно международната компетентност по производства за нарушения на ОРЗД, защото така могат ефективно да защитят правата и интересите си – било по производства, инициирани срещу тях, било по производства, инициирани от тях срещу надзорен орган.

Списък на използваните и цитирани източници

⁵⁰ Така **Работна група за защита на личните данни по член 29**, Насоки относно прозрачността съгласно Регламент 2016/679, приети на 29 ноември 2017 г., последно преработени и приети на 11 април 2018 г., WP260 rev. 01, с. 5.

1. Димитров, Г. РЕЖИМ НА ИНФОРМАЦИЯТА. Неприкосновеност на личната сфера при електронните съобщения. Достъп до обществена информация. Повторно използване на информация от обществеността, Класифицирана информация, София, Академично издателство „За буквите – О писменехъ“, 2020.

2. Димитрова, Ц. Приложимо право при липса на избор на страните – В: Регламент „РИМ III“. Регламент (ЕС) № 1259/2010 относно осъществяването на засилено сътрудничество в областта на приложимото право към развод и законна раздяла. Коментар, София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2020, с. 73-87.

3. ДИРЕКТИВА (ЕС) 2016/680 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 27 април 2016 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни от компетентните органи за целите на предотвратяването, разследването, разкриването или наказателното преследване на престъпления или изпълнението на наказания и относно свободното движение на такива данни, и за отмяна на Рамково решение 2008/977/ПВР на Съвета, Обн. ОJ L 119, 04.05.2016, с. 89-131.

4. ДИРЕКТИВА (ЕС) 2016/681 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 27 април 2016 година относно използването на резервационни данни на пътниците с цел предотвратяване, разкриване, разследване и наказателно преследване на терористични престъпления и тежки престъпления, Обн. ОJ L 119, 04.05.2016, с. 132-149.

5. Директива 2002/58/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 юли 2002 година относно обработката на лични данни и защита на правото на неприкосновеност на личния живот в сектора на електронните комуникации (Директива за правото на неприкосновеност на личния живот и електронни комуникации), Обн. ОJ L 201, 31.7.2002, с. 37-47.

6. ДИРЕКТИВА 95/46/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 24 октомври 1995 година за защита на физическите лица при обработването на лични данни и за свободното движение на тези данни, Обн. ОJ L 281, 23.11.1995, с. 31-50.

7. Захариев, М. Автоматизираното профилиране и защитата на личните данни. Анализ на GDPR, София, Академично издателство „За буквите – О писменехъ“, 2018.

8. Закон за Държавна агенция „Национална сигурност“, Обн. ДВ, бр. 109 от 20 декември 2007 г., посл. доп. ДВ, бр. 51 от 5 юни 2020 г.

9. Закон за електронните съобщения, Обн. ДВ, бр. 41 от 22 май 2007 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 105 от 11 декември 2020 г.

10. Закон за защита на личните данни, Обн. ДВ, бр. 1 от 4 януари 2002 г., посл. изм. ДВ, бр. 93 от 26 ноември 2019 г.

11. Мусева, Б. Компетентност. Развод, законна раздяла на съпрузите и унищожаване на брака. – В: Регламентът Брюксел IIА. Коментар. Колектив, обща редакция Натов. Н. София: Сиела, 2014, с. 66-95.

12. Пандов, В. Международната компетентност по граждански и търговски дела, София, Сиела, 2018.

13. Работна група за защита на личните данни по член 29, Насоки за определяне на водещ надзорен орган на администратор или обработващ лични данни, приети на 13 декември 2016 г, последно преразгледани и приети на 5 април 2017 г., WP 244 rev. 01.

14. Работна група за защита на личните данни по член 29, Насоки относно прозрачността съгласно Регламент 2016/679, приети на 29 ноември 2017 г., последно преработени и приети на 11 април 2018 г., WP260 rev. 01.

15. Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 Обн. ОJ L 338, 23.12.2003, с. 1-29.

16. Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка за издръжката Обн. ОJ L 7, 10.01.2008, с. 1-79.

17. Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела, Обн. ОJ L 351, 20.12.2012 г., с. 1-32.

18. Регламент (ЕС) 2016/1103 на Съвета от 24 юни 2016 година за изпълнение на засиленото сътрудничество в областта на компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения по въпроси, свързани с имуществения режим между съпрузи, Обн. ОJ L 183, 08.07.2016 г., с. 1-29.

19. Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните) (Текст от значение за ЕИП), Обн. ОJ L 119, 4.5.2016, с. 1-88.

20. Регламент (ЕС) № 650/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 г. относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство, Обн. OJ L 201, 27.07.2012, с. 107-134.

21. Регламент (ЕС) 2018/1725 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2018 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни от институциите, органите, службите и агенциите на Съюза и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Регламент (ЕО) № 45/2001 и Решение № 1247/2002/ЕО, Обн. OJ L 295, 21.11.2018, с. 39–98.

22. Регламент (ЕС) 2019/1111 на Съвета от 25 юни 2019 години относно компетентността, признаването и изпълнението на решения по брачни въпроси и въпроси, свързани с родителската отговорност, и относно международното отвлечане на деца, Обн. OJ L 178, 02.07.2019, с. 1–115.

23. Становище на КЗЛД относно приложението на Регламент (ЕС) 2016/679 (Общ регламент относно защитата на данните) в съдебната власт, рег. № НДМСПО-17-865/12.10.2018 г. от 31.10.2018 г., URL: <https://www.cdpd.bg/?p=element_view&aid=2135> (10.01.2021).

24. Фети, Н., Тошкова-Николова, Д. Прилагане на защитата на личните данни. Методики, препоръки и практически стъпки, София, ИК „Труд и право“, 2020.

25. Харта на основните права на Европейския съюз, Обн. OJ C 326, 26.10.2012, с. 391–407.

26. Boardman, R., Mullock, J., Mole, A. Bird&Bird Guide to the General Data Protection Regulation. May 2020, URL: <<https://www.twobirds.com/~media/pdfs/gdpr-pdfs/bird--bird--guide-to-the-general-data-protection-regulation.pdf?la=en>> (10.01.2021).

27. Dibble, S. GDPR For Dummies, Hoboken, New Jersey, John Wiley & Sons, Inc., 2020.

28. European Data Protection Board, Guidelines 3/2018 on the territorial scope of the GDPR (Article 3), Version 2.1, 12 November 2019.

29. Hohloch, G. Place of injury, Habitual Residence, Closer Connections and Substantive Scope – the Basic Principles. – In: Yearbook of Private International Law, No. IX – 2007, Bern, 2008, pp. 1-18.

30. Voigt, P., von dem Bussche, A. The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A Practical Guide, Berlin/Hamburg, Springer, 2017.

Анализът е съобразен със законодателството към 18.01.2021 г. Представеният анализ няма характер на правен съвет или консултация и не следва да бъде възприеман като достатъчен за разрешаването на конкретни правни проблеми, казуси и др. Мненията, изразени тук, са единствено на авторите и не отразяват непременно тези на Адвокатско дружество „Димитров, Петров и Ко.“, Фондация „Право и Интернет“, УниБИТ, Адвокатско дружество „Георгиев, Тодоров и Ко.“, Софийския Университет „Св. Климент Охридски“, техните филиали или служители.